

ЧАЕС: міфи і реальність

У листопаді Чорнобильську атомну, а значить, і нас з вами, чекає ще одна знаменна, а скоріше сумна, дата в історії станції. Рівно 20 років тому над зруйнованим четвертим реактором було зведено "Укриття", яке хоч якось захищало нас від того страшного випромінювання, яке йшло від реактора, давало змогу людям працювати довкола нього, вести дослідження, стежити за поведінкою самого реактора, де, як передбачалося тоді, а потім підтвердилося, і досі зберігається понад 200 тонн паливомісних ядерних матеріалів. "Укриття" зводили тимчасово, передбачалося, що воно простоятиме ну два, ну нехай чотири роки і з'явиться щось нове, що справді убереже нас не стільки від повторних вибухів, про які й мови не велося, скільки від впливу отих радіомісних матеріалів на навколишнє середовище, на людей.

Але ось минуло 20 літ. "Укриття" перебрало свій намічений вченими ресурс принаймні на 15 років. Ми продовжуємо весь час говорити про небезпечність старих конструкцій, про те, що потрібне нове "Укриття". Розмови не залишаються лише розмовами, складаються якісь конструктивні плани, під які Європейський союз, Європейський банк розвитку, та й сама Україна виділяють немірну кількість грошей. Хоч як це звучить банально, але віз і нині там. Всі проекти не пройшли випробувань науковою думкою, роботи, які буцімто починались з монтажу нового конфаймента, насправді зовсім не велись. Там, де конфаймент мав монтуватись, на деякій відстані від четвертого реактора, і досі навіть землю лопатою ніхто не копнув.

Тим часом довкола Чорнобиля, довкола сумнозвісного четвертого реактора точиться сила-силенна розмов. Деякі з них сприймаються як дійсність, деякі вже давно стали легендою. Але це аж ніяк не вплинуло на зрушення купи проблем, які виникали і виникають довкола "Укриття".

Звісно, мовиться не лише про "Укриття". І досі залишається відкритим питання — а чому ж трапилась аварія. Двадцять років тому було дві версії, сьогодні їх уже принаймні сім. І про жодну не можна сказати, що вона єдино правильною. Читач нашої газети ще не був ознайомлений з цими версіями. Тому дозволимо собі представити їх на розсуд громади.

Версія перша. Аварія трапилась через неправильно проведений експеримент із зупинки енергоблоку для чергового огляду. Програма експерименту була затверджена. Але, як показали дослідження, ця програма не була дотримана. Під час експерименту принаймні шість разів грубо порушувалися регламент, правила безпечної експлуатації реактора.

Версія друга. Нею називають технічні неполадки у реакторі.

Можливо, як твердять члени численних комісій, аварію на блоці спровокували конструктивні недоліки. Вина чергової зміни в той жахливий день аварії була очевидною. Але через технічні неполадки персонал не міг передбачити і недопустити катастрофи.

Версія третя. Вона не така офіційна, як перші, але твердить, що за 20 секунд до вибуху на реакторі в Чорнобилі відбувся землетрус. Вчені розходяться у думках, чи був землетрус спровокований розбалансованою роботою реактора, чи, навпаки, землетрус сприяв аварії.

Версія четверта. Дехто і тоді, і тепер схильний підозрювати диверсію. Вважається навіть, що операція по аварії на ЧАЕС була запланована зарубіжними агентами. Показання на користь диверсії дав, до речі, колишній заступник начальника штабу військ особливої зони, які працювали безпосередньо на ЧАЕС.

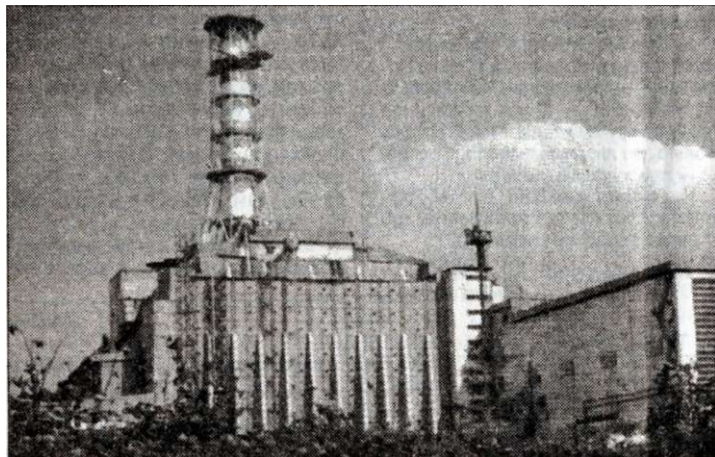
Версія п'ята. Дехто твердив після аварії, але зараз це перевірити практично неможливо, що напередодні вибуху над четвертим реактором кружляв НЛО. Це може бути як фантастикою, так і правдою. Але впливу НЛО навряд чи атомна станція піддалася, і навряд чи саме через нього стався вибух.

Версія шоста. Ходять легенди, що катастрофу не раз передбачали і винуватців того, що вона сталася, шукати нема чого. Винна лише одна доля. Найраніше про роцтво відносять до біблійських часів. В "Одрокровенні Святого Іоанна Богослова" сказано, що ".і впала з неба велика зірка, і впала вона на третю частину річок і усіх вод. Ім'я цієї зірки — Полин. І третя частина вод зробилася полином і багато людей загинуло". Але ж полин на нашій рідній українській мові — то чорнобил. Зловісна зірка Полин. Про жахливу аварію не раз говорив людству Нострадамус. Він також наголошував, що прибуде комета, яка породить біди і смерті людей.

Одна з чорнобильських легенд проголошує, що катастрофу передвідав місцевий юродивий. І він говорив, що з 18-ти церков, які були у нинішній зоні відчуження довкола Чорнобиля, залишиться лише одна. Це Свято-Іллінський храм у селищі Чорнобиль.

Все, що пророкувалося, — збулося. На жаль.

Давайте звернемось до фактів і цифр вже нашого часу, часу, коли трапилась аварія. Через неї було евакуйовано понад 120 тисяч осіб з 92 населених пунктів. У зонах відчуження залишилось майже два мільйони квадратних метрів житла, школи, дошкільні заклади, лікарні, поліклініки. В нашій Київській області було забруднено близько 834 тисяч гектарів сільськогосподарських угідь. Постраждало дуже багато людей. Досить сказати, що серед них понад 25 тисяч постраждалих першої категорії, 48 тисяч

учасників ліквідації наслідків аварії. На жаль, і сьогодні в забруднених зонах проживає 770 тисяч громадян. Це тільки те, що ми знаємо. Але багато чого не знаємо. Часто не можемо пояснити, чому в нас з кожним роком збільшується кількість хворих людей.

Академік Володимир Бебешко підкреслює, що в нашій області і справді дуже багато хворих. Особливо страждають діти. І багато з цих хвороб можна пояснити лише радіаційною забрудненістю території, забрудненими продуктами харчування. Ми і гадки не маємо, що, звідки і якої якості їмо. Принаймні до нашого раціону потрапляє дуже багато забруднених радіацією грибів, ягід, риби з численних причорнобильських річок, річечок, озер, дичини. І, на жаль, поки що в цьому напрямку дуже мало робиться.

Та повернемось до четвертого реактора. Після аварії на ЧАЕС лише 6 місяців знадобилось проєктувальникам та будівельникам, щоб ціною героїчних зусиль створити споруду, аналогів якій не знала світова практика. Спорудження "Укриття" над зруйнованим блоком тривало і справді шість місяців. Передбачалося, що воно проіснує недовго. Але вже два десятки літ минуло, а нічого не створено і ніхто не може сказати, коли ж Чорнобильська атомна стане безпечною зоною.

Практично з моменту спорудження "Укриття" розпочався пошук економічно та екологічно прийнятних моделей для рішення його проблем. До цього процесу активно долучилися вітчизняні фахівці, міжнародна спільнота. Згодом було прийняте рішення про поетапне перетворення "Укриття" до рівнів стабілізації, вилучення звідти кількох сотень тонн радіоактивних матеріалів. До виконання цих планів були долучені комісії Євросоюзу, України, США, групи міжнародних експертів. Новий план було затверджено ще у червні 1997 року на засіданні країн Великої Сімки. Були виокремлені генеральні завдання перетворення "Укриття" у безпечну зону. Виникла модель нового "Укриття" так званого конфай-

менту. Але ще й досі конфаймент залишається міражем. 11 березня минулого року було оголошено міжнародний тендер на проєктування та будівництво якоїсь, невідомо якої, конструкції, що гарантували б безпеку блоку. Спливає час, спливають гроші. На сьогодні є уточнена оцінка вартості майбутнього конфайменту, яка набагато більша, ніж передбачалося 20 років тому, і набагато менша, ніж передбачається вже сьогодні.

Є багато проєктів виведення з експлуатації Чорнобильської атомної. На це витрачено понад 12 мільярдів доларів. А попереду ще нові і нові витрати, які навряд чи потягне Україна. До цього додайте, що ми у плані виведення станції з експлуатації не маємо завершених будов заводів зі зберігання твердого ядерного палива, рідкого ядерного палива. Мова про них іде. Навіть будівництво якесь велось. Але логічного завершення цьому немає. Гроші витрачаються і на означені будови, і на примарний проєкт конфайменту, але поки що ми спостерігаємо незавершені будівництва, неефективність використання грошових вливань країн-донорів, а тим більше коштів, виділених Україною. Не помилилось, якщо скажемо, що процес сьогодні на порозі скандалу. І нічого дивного не буде, якщо на Чорнобильській атомній народяться нові позаштатні ситуації у плані виводу станції з експлуатації, у плані перетворення четвертого блоку в безпечну для України, а скоріше і для усього світу споруду.

Як бачимо, проблем дуже багато, запитань без жодних відповідей на них — ще більше. Причому до старих проблем додаються нові. І всі вони не зникають.

Що ж, нам не звикати відзначати сумні дати, пов'язані з Чорнобильською атомною. Тихо і з печалю відзначимо і народження старого "Укриття", яке попри всі передбачення науковців і досі височіє над четвертим блоком. Поки що височіє. Що буде завтра — ніхто не знає. Отак і переплелись печальна дійсність та легенди в одному вузлі. І як же ж важко його розрубати.